

Kamo je nestao vrt?

Josip Sanko RABAR, *Priče i bajke za djecu*, Split, Naklada Bošković, 2018, 122 str. (Ilustracije i naslovnica Žarko Luetić)

Ružica Martinović-Vlahović

ruzicamartinovic@yahoo.com

Ovo je osamnaesta knjiga Josipa Sanka Rabara, pjesnika, prozaika, književnog kritičara, scenarista, publicista i filozofa, pisca koji se okušao podjednako uspješno u književnosti za odrasle kao i u dječjoj književnosti. Ponekad je njegov izričaj upućen i jednima i drugima pa je teško razlučiti između to dvoje, kao što je slučaj i u nekim pričama ove knjige (*Kamo je nestao vrt?*, *Nevidljivo brdo*, *Drvo*, *Rigalica*). Mahom se to događa onda kada Rabar pokušava velike istine s pijedestala umnosti ili teoloških visina spustiti na intuitivni obzor dječjeg pogleda, računajući s time da i među »odraslima« još uvijek ima podosta onih koji umiju zaviriti u svjetove Božjeg djetinjstva. Jer vrijednost knjige za djecu nije samo u tome da, čitajući je, za trenutak postanemo ponovno dijete, već da shvatimo da to nismo ni prestali biti.

Josip Sanko Rabar (1946.) pisac je s dugogodišnjim, mnogovrsnim i bogatim književnim iskustvom. Osobito je angažiran u periodici te dugi niz godina piše za brojne vjerske i stručne publikacije. Objavljene su mu knjige: *Igračke* (pjesme), 1984; *Ogledalo* (pjesme), 1988; *Veronikin rubac* (meditacije), 1988; *Drvodjelja & Riba* (poeme), 1995; *Pjesme bratu Suncu*, 2008; *Umjetnost i vjera* (eseji), 2008; *Zagrebačke razglednice* (proza), 2008; *Filozofija i kršćanstvo* (studije i ogledi), 2009; *Kruh i vino* (zbornik), 2009; *Sveti trag u dvadesetom stoljeću* (eseji), 2009; *Razgovor s Bogom* (pjesme), 2010; *Molitve s ruba* (meditacije u stihu), 2013; *Ludilo i obraćenje* (roman), 2014; *Zašto i druga pitanja* (knjiga za djecu), 2015; *Nacrt vrta* (roman), 2015; *Jednadžba ugode i neugode* (filozofski ogledi), 2015; *Fantastične priče* (zbirka pripovijedaka), 2017.

Knjiga *Priče i bajke za djecu* strukturno je podijeljena u dvije cjeline: *Priče i bajke za djecu* i *Mrvice*. Prvi dio opsežniji je i obuhvaća dvadeset i četiri što kraća što dulja teksta, a *Mrvice* donose četrnaest veoma kratkih narativnih formi, bajkovitih, duhovitih i veoma osebnih pričica ili crtica kakve se ne susreće često. Iako malene, sve u njih stane, u tih nekoliko redaka mogu se razabrati uvod, zaplet i rasplet – fabula, poanta i poruka.

Sve ove priče i bajke sadržajem su vrlo raznolike, baš kao i dječja mašta koja može učas skoknuti na vrh tornja katedrale, sve do oblaka i zvijezda, pa krenuti na svemirsko putovanje do planeta Biljar i Druga Zemlja. Potom sići ponovno na tlo, šetati livadama, ulicama, kućama i vrtovima, nevidljivo trčkarati pri zemlji poput patuljaka (*Patuljci, Žuti patuljak*), gmizati i skakutati sa žabama i zmijom (Žabe i zmija), puzati sporo kao puž u avanturi putovanja oko vlastitog svijeta (*Put oko vrta*) ili se spustiti u dubine snova, sjećanja i prapočela. A onda biti nestašan vlakčić koji skrene s pravog puta te se s tračnica sjuri preko grbave livade ravno u potok (*Neposlušni vlak*) ili pak s bijelim golubom poletjeti u visine, u nebo, među *zvjezdice – nebeske sestrice* i postati jedna od njih, koja se odande strelovito strmoglavi, ali neće pasti – dočekat će je prijateljski dlan i sigurno naručje samotnog dječaka koji već dugo čezne za njom i doziva je. Ona će mu donijeti svoj komadić neba i kod njega se ugnijezditi. Tako će oboje imati nekoga i postati *nečiji (Tužna zvjezdica)*. Bilo kako bilo, sve one, i priče i pričice, uvijek stignu na svoje odredište – u zavičaj dječjeg srca. Jer i »samo nebo ima veliko i nježno srce« (*Tužna zvjezdica*). A na jednom mjestu postoji *pravo* nebo i na zemlji, tamo gdje »uvijek ima tate i mame. Pravo je nebo tamo gdje su oni« (*Kako je Miro sanjao nebo*).

Ova zbirka priča i bajki, bolje rečeno priča-bajki, i crtica impresionira ponajprije količinom osjećaja utkanih u njih. To šareno i toplo emotivno tkanje iz stranice u stranicu grije oči čitatelju kao da su umjesto redaka skladno upletene raznobojne niti dječje radosti i tuge, ljubavi i čeznuća, praznine i ispunjenja, samoće i zajedništva, ljutnje i praštanja, čudesno ispravljenih nepravdi i uslišanih želja, a nadalje nestašne bezrazložne radosti koja bi najradije samo plesala; i pisala i crtala (*Ples pčele, Rigalica, Papir i olovka*). Lijepo i poučne misli, pa i duboke istine, Rabar odijeva u emotivno ruho, ponegdje lepršavo, razigrano i prštavo, a drugdje smireno, decentno i skrojeno taman po mjeri. A svi bi trebali stići na istu gozbu – na veliku svečanost života, ljubavi i sreće. U nježnoj ljubavnoj priči *Snjegovići*, o ljubavi se izričito govori, o svim njezinim mijenama: kako silazi s nebesa u bijelim pahuljama, učini se nakratko vidljivom u čvrstom i opipljivom obliku, a potom umire, otapa se, ali ne nestaje već se stapa s »vječnim i beskrajnim oceanom«. Ovdje na zemlji ljubav je nestalna, »krhka i prolazna« poput snjegovića – podložna mijenama zemaljskih doba. Čitajući ove retke, topimo se i mi poput Snješka i dah nam poteče prema istom beskraju.

Priče i bajke za djecu pisane su jezgrovitim, jasnim i jednostavnim stilom, ali nipošto pojednostavljenim. Čak i onda kad Rabar upotrebljava uobičajene i općepoznate fraze kojima knjiga obiluje, one uvijek zvuče originalno i pogodeno – posve primjereno dječjem rječniku. Najčešće, naracija teče neposredno. Pa i tamo gdje je izričaj razigran i maštovit, s bogatstvom izraza, kontrasta i metafora, mjestimice s magičnim lirskim opisima pejzaža – opet je tako lako razumljiv. Kao što čitamo u *Rigalici*:

»U proljeće. Kad padne milosni pljusak na ogrišanu zemlju. Kad se pupovi bude i kličaju, i izdanci niču i sokovi se meškoluje u nama. Kad smo svi trava i kukurijeci, dok vjetar raspiruje neke nove slatkaste i čudne mirise posvuda i propuhuje ih nežno kroza srce i kaput, a krupne kišne kapi blaže uzbuđene travnjake, u zraku titra Sunčeva zraka i Sunce blješti u crnome vrtlogu oblaka. Kada se zacakli duga i uzdigne svojim blistavim raznobojnim lukom visoko, visoko i više od bilo koje katedrale. I pljusak pjeva u šupljini tornjeva. Tad rigalice plaču. Nariču iz svojeg kamena. Obilni mlaz suza razbija se o kaptolski pločnik.«

Rigalica je kamena figura u obliku jarca koja služi kao odvod s kamene galerije na tornju katedrale. Priča nam kazuje kako se nešto naizgled ružno može u službi ljepote preobraziti u lijepo:

»Gledam te (*ružnjikavu rigalicu*) kako krasiš crkvu svojom karikaturom, u pačinastoj ljepoti rascvjetala kamena. Nečujan krik smisla. Ton u akordu zdanja što se iz nas harmonično propinje u nebo. U okamenjenoj glazbi koju zovemo: katedrala. Ljepota koja pjeva u visini. Eto, što si. I ne znaš koliko si lijepa!«

Sve ove priče i bajke visokog su spisateljskog dometa. Ako bi se moralo izdvojiti koju, onda bi to bila *Kamo je nestao vrt?* Ne samo stoga što je ilustracija za nju poslužila i za naslovnicu knjige, a potrebno je naglasiti da knjiga obiluje uspjelim ilustracijama koje su sadržajno jednako bogate kao i tekst: dinamične su, plastične i duhovite, ponekad graniče s karikaturom. Iako ova priča završava rečenicom koja bi ujedno mogla biti i odgovor samom naslovu: »Začudeno otkrivamo: vrt je odavno oko nas«, do toga odgovora nije lako doći. Istom možda »jednog dana« kad nam se »otvore osjetila«. Ovo je priča o vječnosti ili vječna priča, nikad dovršena, a dovršava se neprestano. Taj *vrt oko nas* kao da jest i kao da ga nema, bajka koja to u stvari nije. Bez njega i »djeca odrastaju beznadno i sudbonosno. Toliko odrastaju da moraju umrijeti.« Ipak, taj vrt postoji oduvijek i jednom će se posvema otkriti. Zapravo, to nije priča o vrtu – ova mala bajkovita kateheza priča je o čovjeku koji je izgubio vrt, pa je

»grešan, nakrivljen u zlo. (...) Sačuvan u naopakosti, nacijepljen na drvo života iz čijeg soka bujaju metastaze u hladni beskraj. Neugasan, nepomiren sa sobom, nesretan zauvijek. Otjerao ga Bog od drva vječnosti. Istjerao iz raja. Čak mu je muke, znoj i rad naprtio na leđa. Izumio trnje i komarce. Brižno čistilište za talog zla, trajno krpanje mreže koja se zakrpati ne da.«

Ali takav *nesretan* ne može *zauvijek* ostati. »Pobrinu se Bog za čovjeka...« Darova mu više od znanja o dobru i zlu – mogućnost »da ljubi kao što on ljubi«. A ova ljubav, usred vrta zasađena, jedina ga može osvjetliti i učiniti i nama vidljivim.

Priče i bajke u ovoj knjizi vrlo su poučne, s jasnom i jakom porukom, osobito neke (*Nasilni mladić, Kako naškoditi mami, Ispunjena želja, Žuti patuljak, Tri brata, Snjegovići, Tri stroja*). Ili pak s korisnim uputama poput *Priručnika za svemir*: »Izbjegavaj tuđe svemire.« Jer,

»postoje svemiri bez Stvoritelja. Hladni, otuđeni, pusti, prazni. (...) Istinski je svemir ravnoteža radosti i boli. (...) Svemir je prozirna igračka u rukama Stvoritelja. (...) Svemir je naše privremeno prebivalište. (...) Mali Isus poklonio ti je svemir i samog tebe samom tebi.«

Drugi dio knjige, zadnjih dvadesetak stranica, naslovljen je *Mrvice* i sadrži posve kratke prozne forme, svojevrsne bajke-crtice, ponekad tek nekoliko redaka. Neke od njih prave su mudroslovice (*Žabac i ocean, Stroj*), druge pak graniče s pjesmom u prozi (*Ples pčele, Drvo, Oblaci i zvijezde*), a posljednja, kojom knjiga i završava – *Sunčeva mama* – kratka je dječja meditacija. Kao da je njome Josip Sanko Rabar želio »sav svijet, sve ljude, sva bića i sve stvari«, skupa sa svojom knjigom *Priče i bajke za djecu*, položiti u Majčino krilo.